

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82.0916: 06

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.2/01>**Абабіна Н. В.**

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

**ДИСКУРС ДИВНОГО АТРАКТОРА
У НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОМУ ТВОРІ**

Стаття присвячена вивченню атрактора, який є важливим компонентом самоорганізації. Це точка у фазовому просторі, до якої збігаються траєкторії динамічної системи. Один з видів атрактора – дивний, це одне з основних понять хаології (теорії хаосу), яке активно використовують дослідники у розвідках про нелінійну динаміку. Досліджений процес досягнення дивного атрактора героєм науково-фантастичного твору, розкрита непередбачуваність траєкторії руху динамічної системи персонажу на матеріалі роману Денієла Кіза «Квіти для Елджернона». Доведено, що проблема дивного атрактора, започаткована у точних і природничих науках, є досить плідною у літературознавстві та дискурсології. Якщо простий атрактор передбачає прогнозованість еволюції, то особливості дивного атрактора в тому, що він примушує систему рухатися у невідомому напрямку, провокуючи хаотичні взаємодії. Спрогнозувати рух нелінійної системи на тривалий час у такому разі стає неможливим. Визначено, що найкраще це явище проявляється у науково-фантастичному жанрі. Тому для аналізу обраний роман Д. Кіза «Квіти для Елджернона». Саме форма цього твору і механізми розвитку сюжету яскраво відображають непередбачувану поведінку нестійкої динамічної системи. Встановлено, що тип самоорганізації головного героя як людини з особливими потребами демонструє пригожінську модель дисипативної мінливості, тобто поєднання хаосу з новим порядком через різноманітність пошуку і життєвого досвіду. На шляху до атрактора герой проходить етапи біфуркації та флуктуації. З'ясовано, що рух сюжету забезпечується створенням неочікуваних ситуацій, які є параметром порядку. Виявлена послідовність нестійкостей у романі Д. Кіза, яка показує, що нелінійні системи з дивним атрактором спрогнозувати від початку до кінця неможливо, так як сила коливань, яка впливає на прогнозованість, залежить і від реакції самої людини на зовнішній фактор. А вона зазвичай неординарна через відсутність життєвого досвіду героя і несприйняття його суспільством. Тому траєкторія розвитку образу зазнає частих відхилень, які формують дивний атрактор.

Ключові слова: нелінійна епоха, атрактор, хаос, порядок, прогнозування.

Постановка проблеми. Атрактор вважається одним з основних понять у теорії самоорганізації відкритих нелінійних систем. «Коли система знаходиться в стадії невизначеності й шукає подальших шляхів свого розвитку, напрям її еволюції буде спрямований до атрактора, який забезпечить системі відносно довготривалий режим рівноваги» [4, с. 133]. Для літературознавців атрактор цікавий тим, що це одне з основних понять хаології (теорії хаосу), яке активно використовують дослідники у розвідках про теорію самоорганізації. Художній твір з точки зору синергетичного дискурсу можна розглядати як нелінійну систему, отже інтерпретацію його можна провести на основі нелінійної динаміки. Це дає можли-

вість висвітлити якості художнього твору, які до цього часу залишалися поза увагою дослідників або раніше вважалися несуттєвими. Започаткована у точних і природничих науках, ця теорія виявилася досить плідною у літературознавстві та дискурсології. Такі ознаки тексту, як біфуркація, флуктуації, атрактор потроху приживаються в аналізі художнього дискурсу та спрямовують на «оригінальні способи виявлення літературознавчих проблем внутрішньої організації тексту» [2, с. 47]. Ці поняття визначають рух сюжету твору. Від обраного шляху на етапі біфуркації та сили флуктуації, які впливають на дії героїв, залежить, яким буде атрактор – простим чи дивним. Науково-фантастичний жанр для аналізу

дивного атрактора обраний не випадково – саме його форми і механізми розвитку сюжету яскраво відображають непередбачувану поведінку нестійкої динамічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «атрактор» прийшов із математичного дискурсу (його пов'язують з іменами Г. Лоренца, Д. Рюеля, Ф. Такенса). На сучасному етапі атрактор (з англ. *attract* — притягати) визначають як точку у фазовому просторі, до якої збігаються траєкторії динамічної системи. Не заглиблюючись у математичні формули і рівняння, завдяки яким це було доведено вченими (наприклад, у математиці Данилов В. Я., у філології Зінченко А. Ю., Беляков О. О., Полтавець Ю. С. та ін.) приймемо їхні загальні висновки: атрактор – це мета або ціль, до якої рухається нелінійна система у своєму розвитку, щоб досягнути тривалої урівноваженості.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити досягнення дивного атрактора героєм науково-фантастичного твору, показати непередбачуваність траєкторії руху динамічної системи персонажу на матеріалі роману Денісла Кіза «Квіти для Елджернона».

Виклад основного матеріалу. Атрактори бувають прості і дивні. На шляху переорієнтування нелінійна система проходить різні етапи – як нестабільні, так і короткі стабільні, які швидко порушуються коливаннями. Коли хаотична траєкторія руху триває короткий період часу, і її можна повторити при створенні таких самих початкових умов (отже, за потреби можна щось скоригувати і спрогнозувати), такий атрактор називають регулярним або простим. Еволюція нелінійної системи такого типу при детальному аналізі її розвитку дає можливість проводити якісні експерименти, оскільки динаміка хаотичного режиму системи є повністю детермінованою (тобто процеси у ній взаємопов'язані так, що можна відстежити ланцюг причин і наслідків, встановити закономірності і властивості). Це важливо для науковців, які складають нові інформаційні технології, вивчають лікування нових невідомих хвороб та ін.

Якщо ж траєкторія розвивається протягом великого проміжку часу, поведінка нестійкої динамічної системи стає непередбачуваною, її початкові умови відтворити з точністю і спрогнозувати відхилення від заданої траєкторії неможливо. Такий атрактор визначають як дивний або хаотичний. «Дивний атрактор примушує систему рухатися у невідомому напрямку, провокує хаотичні взаємодії у художньому тексті» [2, с. 50].

Науково-фантастичний роман Денісла Кіза «Квіти для Елджернона» обраний для аналізу з кількох причин. З одного боку, через важливість проблематики твору – проблеми людей з особливими потребами, їх соціалізація і способи залучення до громадської діяльності останнім часом активно обговорюються. З іншого боку, тип самоорганізації головного героя демонструє пригожинську модель дисипативної мінливості, тобто поєднання хаосу з новим порядком через різноманітність пошуку і життєвого досвіду. Це дає можливість виробити неklasичну модель аналізу твору, – з точки зору синергетичної парадигми. Актуальність означених проблем підтверджується тим, що в художній літературі такі персонажі все частіше стають головними. Одним із перших таких письменників став Д. Кіз.

У центрі сюжету – науковий медичний експеримент над 32-річним Чарльзом Гордоном, людиною з особливими потребами і низьким IQ. Він працює прибиральником у пекарні. Твір написаний у формі звіту самого головного героя. Такою була одна з основних умов експерименту – він має записувати все, що трапляється з ним і що він відчуває. Цей щоденник інформує про зміни у його розумовому розвитку. Тому на початку твору, коли герой має низьке IQ, в оригіналі він містить орфографічні та пунктуаційні помилки, що наближає неграмотне мовлення до розмовного. Перекладати такий текст надзвичайно важко, проте перекладачеві вдалося зберегти такий стиль за допомогою прийому компенсації, коли частково або повністю замінюється структура речення оригіналу, яке неможливо перекласти дослівно. Адекватність перекладу розмовних слів, діалектів, суржику, жаргонів, розмовно-зниженої мови, вжитих у тексті роману, досягається за допомогою практично повної відсутності пунктуації (окрім крапок у кінці речень) і заміни голосних чи спрощення груп приголосних [1]. Завдяки цьому, в перекладі вдалося зберегти неповторний стилістичний ефект тексту, який відображає низький рівень розвитку героя на початку і повну відсутність життєвого досвіду.

Із перших сторінок роману дізнаємося, що група лікарів на чолі з професором Немуром проводить ризиковий науковий експеримент, щоб шляхом хірургічної операції на мозку покращити розумові здібності недорозвиненої людини. Оглянувши багатьох претендентів, обирають Чарльза Гордона, тому що у нього висока мотивація – він найстаранніший учень у школі для малорозвинених людей, він мріє стати розумним, щоб від-

шукати батьків і згадати своє минуле, навчитися читати, писати і розуміти, про що говорять його друзі. Він зацікавлений і прагне сподобатися, тому на експеримент погоджується одразу і стає першою людиною, чий розум поліпшать хірургічно. А ще дуже тішиться тим, що за успішного результату експерименту можна буде допомогти іншим людям з особливою потребою. Але поки що операція засекречена, і Чарльзу забороняють про неї говорити.

Таким чином, етап біфуркації проходить у хлопця швидко. Звісно, він має вибір – залишити все, як є, або піти на ризик. Хлопець обирає друге, тому що усвідомлює свій теперішній важкий стан – він багато чого не знає і не вміє порівняно з іншими людьми. Він дуже засмучений через те, що не може пройти начебто прості тестування, які влаштовують психологи, бо він їх взагалі не розуміє. Це початкові умови для визначення його IQ. Особливо його вражає те, що навіть піддослідна миша Елджернон, якій вже провели таку операцію, на тестуванні чудово справлялася з побудованим для неї лабіринтом, а Чарлі пройти його не зміг, бо його IQ нижче за IQ миші.

Важлива умова проведення експерименту – його прогнозування. Метою (атрактором) динамічного розвитку розумової системи Гордона після операції передбачається підвищення розумового розвитку пацієнта і налагодження його життя. Спочатку так і відбувається – після операції поступово Чарльз стає розумнішим. Не зважаючи на головний біль і швидку втомлюваність, він повертається на роботу в пекарню, індивідуально навчається з викладачем, а вечорами ходить до лабораторії на тестування. Першою ознакою покращення стають спогади про попереднє життя. Проте вони настільки важкі, що викликають сильний біль, стреси і жахливі сни. Герой згадує знущання і ненависть з боку оточуючих, відсутність розуміння і співчуття навіть рідних. Приходить усвідомлення, що люди, яких він вважав друзями, насправді завжди глузували з нього. Діти завжди дражнили його, кидалися всілякими речами, штовхали в бруд і сміялися. А він сміявся разом з ними, бо не знав, що таке образа. Навіть матір, яка вірила, що він обов'язково стане таким, як усі, часом биля його і ображала, а після народження сестрички, загрожуючи ножем, заставила батька вивести його у притулок, щоб він її не скривдив. Надзвичайно болісними були спогади про перше кохання.

Тепер Чарлі усвідомлює, що причиною такого ставлення було те, що він не був такий розумний, як інші. «Я схожий на чоловіка, який проспав усе

своє життя й намагається з'ясувати, яким він був до того, як прокинувся», – зазначається у записках [3]. Вивчаючи його феномен, лікарі доходять висновку: хлопець так тяжко переживає ці спогади, що іноді підсвідомість намагається блокувати свідомість проти них. Відволіктися допомагає невпинне навчання – Чарльз багато читає, вивчає історію, географію, арифметику, іноземні мови, усе добре запам'ятовує і відтворює у пам'яті. Йому це вдається з такою швидкістю, що мозок не завжди витримує таке навантаження. Як зазначила його вчителька Аліса Кінніан, він «за кілька днів пройшов шлях, який у декого забирає ціле життя» [3]. Гордона називають генієм, який перевершує своїх вчителів. Він робить неймовірне – вдосконалює змішувач тіста у пекарні, вступає до профспілки пекарів, отримує підвищення і більшу платню. Його IQ швидко зростає. Чарлі починає приятелювати з учнями коледжу, тому що дуже потребує спілкування, він хоче з ними пити каву і сперечатися про важливі речі – книжки, політику, поезію, філософію, Бога. З часом він і їх «переростає». Навіть фахівці неспроможні відповісти на питання, які турбують його, через обмеження своїх знань: «Яким я був дурнем, коли думав, що професори – інтелектуальні велетні» [3].

Лікарі і психологи всіляко намагаються підтримувати гомеостаз пацієнта, щоб забезпечити стабільність насамперед його внутрішніх параметрів. Вони працюють з ним у лабораторії, відслідковують виконання функцій мозку, щоб попередити неузгодженість внутрішніх підсистем організму. Не дивлячись на це, прогнозування порушується – на мозок хлопця, який постійно знаходиться у критичному стані, постійно впливає якесь зовнішнє обурення, флуктуації. Це породжує неочікувану реакцію, тому що ніхто не зміг передбачити, скільки психологічних травм може виникнути у Чарльза через неприйняття суспільством його нового стану. Оточення не здатне сприйняти його геніальність. Його роль у суспільстві змінюється, проте з ним продовжують поводитися, як раніше.

Для дивного атрактора характерно те, що автор зумисно створює неочікувані ситуації, у яких поведінку героя спрогнозувати неможливо, бо це залежить насамперед від того, як він сам сприймає подію і реагує на неї. Тобто сила коливань, яка впливає на прогнозованість, залежить і від реакції самої людини на зовнішній фактор. Це своєрідна гра з надіями, які справдилися або не справдилися.

Так, Чарльза запрошують на вечірку, підсипають щось до кока-коли і змушують танцювати

з дівчиною, яка потім дає йому несправжнє пластмасове яблуко, і він намагається його вкусити. Герой не може відгородитися від суспільства, він навпаки відчуває тягу до спілкування, проте разом із знаннями до нього приходить розуміння ситуації. Сміх оточуючих Чарльз тепер сприймає як приниження. Розуміючи, що його використовують, щоб повеселитися, ображений Чарльз тікає додому. «Я думаю, що це добре, що я зрозумів, що всі сміються з мене, – пише він. – Я багато думав про це. Причина в тому, що я надто дурний і навіть не розумію, коли роблю якусь дурницю. Людям здається кумедним, коли дурна особа не може щось зробити так, як це роблять вони» [3]. Колишнє довір'я до людей щезає, – замість нього виникає гнів як перша реакція на світ.

Обравши науково-фантастичний жанр, автор використовує принцип здивування, неочікуваного дива, показує безмежні можливості героя, які вражають, бо знаходяться за межами людського розуміння. Підпорядкування як основний принцип синергетики у даному художньому тексті співвідноситься з незвичайними станами, що протирічать природничим законам – перипетіями, раптовою зміною долі героя, протилежної тому, що очікувалося. Це відправна точка самоорганізації, яка у романі Д. Кіза робить атрактор дивним.

Чарльз постійно потрапляє у ситуації, які для звичайної людини у такому віці виглядають простими. Для нього ж це перипетії, з яких важко знайти вихід. Герой викликає змішані почуття – часом захоплення і приголомшення, іноді огиду і цікавість. Тому цей образ приваблює тим, що одночасно і заворожує, і відштовхує. На протязі всього розвитку сюжету нас не полишає здивування, яке називають когнітивним проривом [5], що змушує по-іншому сприйняти саму ваду людини. Засобом створення дива у романі є сам факт хірургічного лікування когнітивних порушень мозку – людина з особливим потребами отримує лікування, яке тимчасово дає їй IQ генія.

Герой прагне спілкуватися з людьми і далі, але на іншому рівні, та оточуючі не здатні прийняти його геніальність – вони або бояться його, або просто уникають розмов, відвертаються. Через це його звільняють з пекарні, відштовхує навіть кохана жінка, бо поруч з ним відчувається обмеженою. Намагаючись зберегти рівновагу, Чарлі усе аналізує і доходить висновку, що «розум загнав клин між мною і тими людьми, яких я знав і любив...», «раніше вони насміхалися, зневажаючи мене за невігластво й тупість; тепер вони ненавиділи мене за мої знання та моє розуміння»

[3]. Причиною трагізму героя стає повна відсутність досвіду, – він знає багато наук, може дискутувати на будь-які теми, проте не має життєвого досвіду, який допоміг би вжитися в суспільство. Тому кожна ситуація, яка складається, викликає то стурбованість, то незграбність, то ніжність, то агресію, і в результаті – нові нічні жахи, паніка і галюцинації. Коливання, вплив флуктуацій не припиняються. Лікар в лабораторії пояснює це тим, що емоційно він поки що знаходиться у підлітковому віці. Йому ще треба вчитися вирішувати свої питання самостійно. Щоб зробити такий швидкий перехід від дитячої свідомості до дорослої, потрібна величезна витримка. Усе це він зрозуміє, згодом навіть відчуватиме сором, проте часу на виправлення вже не буде.

Страждань додає і те, що навіть професор Немур вважає, що це він створив Чарльза людиною, бо до того він нею не був. Лікарі, які були причетні до експерименту і вважалися велетнями в науці, не на всі питання відповідають, щось приховують. Це розчарування додає страху, бо його доля у їх руках. Тільки на симпозіумі Чарльз дізнається, що всі його випробування в лабораторії фільмувалися, і тепер це показують на великому екрані, і всі знову сміються з нього, роблять жартівливі коментарі. Для цього наукового товариства він новостворена річ. Щоб протистояти цьому, Чарлі намагається розпізнати насамперед себе, своє нове «я». Та це виявляється важче, ніж засвоїти нову науку. За словами Аліси, він як «плавець, якого зіштовхнули з плоту, і він втратив під ногами тверду землю» [3]. Сам герой відчувається «твариною, яку вигнали з її затишної, безпечної клітки» [3], лабораторним екземпляром, як миша Елджернон. Але миша живе в окремій клітці, за нею доглядають і дають усе необхідне. А щоб чогось досягти Чарльзу, він має сам приймати якісь рішення, будувати відносини з різними людьми. «Цікаво, що було б з Елджерноном, якби його повернули назад до інших мишей?» – думає герой [3].

Та мишу не повертають. Більше того, саме тоді, коли професор Немур впевнений, що експеримент проходить вдало, готовий оприлюднити його і святкувати успіх, виявляється, що операція на людині проведена зарано – Елджернон почав плутатися у лабіринті, поведінка його стала зовсім хаотичною, непередбачуваною і неконтрольованою. Усе свідчило про регрес. Чарльз дізнається про це і розуміє, що він і сам скоро повернеться до попереднього стану. Герой відчуває роздвоєння особистості – йому всюди здається, що за ним слід-

кує той, колишній Чарлі, захований у глибині його розуму, який неначе намагається знову здобути контроль над його тілом: «Ніщо в нашій свідомості не покидає нас назавжди. Операція заховала його під шаром освіти й культури, але емоційно він був тут – спостерігаючи й чекаючи» [3].

Чарльз відчуває, що йому залишилося небагато часу бути розумним, і вирішує самостійно дослідити психофізичні побічні ефекти експерименту, щоб зрозуміти, де помилився професор Немур. Тоді він зможе пояснити й поведінку Елджернона. Праця вдень і вночі виснажує, але дає результат. Це момент, коли герой знаходиться «на вершині ясності й краси» [3]. Осяяння приходить уві сні. Він доходить висновку, що «розум, розвинений штучно, руйнується протягом часу, прямо пропорційного темпам його зростання» [3]. Отже, руйнація мозку неминуча, і основна рекомендація Гордона усім дослідникам – не проводити більше експериментів на людях, «доки всі сумніви не будуть прояснені додатковими дослідженнями на тваринах» [3].

Попри сумніви, Чарльз відвідує батька, маму і сестру. Йому важливо встигнути сказати їм, що він здоровий і розумний, дати надію по-справжньому полюбити його. А ще вкрай необхідно було збагнути, чому так поводитися матір, щоб порозумітися з нею і загасити до неї ненависть. 17 років вони не бачилися, бо рідні вважали його мертвим, аж поки не прочитали в газетах про експеримент. Та батько, на якого він розраховував найбільше, так його і не впізнав, але щирість і любов матері і сестри зворушили до сліз.

Руйнація організму прискорюється. Чарльз поступово стає злим і дратівливим, координація рухів гіршає, пам'ять втрачається, забуваються вивчені мови, у голову приходять думки про самогубство. Він не вимикає на ніч світло, вмикає голосно музику, намагається працювати, щоб

не вмерти уві сні: «Я боюся. Не життя, не смерті, не небуття, я боюся розтратити все це, ніби мене ніколи й не було» [3]. Дуже хочеться щось зберегти для себе, особливо вміння читати і писати, та все це стає дедалі важче. Текст щоденника повертається до того рівня, яким він був на початку. Герой знову працює прибиральником у пекарні, і з нього знову насміхаються, тільки тепер вже з обмовкою: «Кажуть, ти був розумним!». Один з останніх записів – «я ладен побитися об заклад що я єдиний дебіл у світі який зробив щось корисне для науки» [3]. Що саме, він вже не пам'ятає, але впевнений у тому.

Розтин Елджернона після смерті показав, що усі передбачення Чарльза були вірними – мозок миші важив менше за нормальний, звивини згладжені, а розколини глибші й ширші. Він поховав мишу на задньому подвір'ї і, поки ще був при розумі, носив на його могилу квіти. Останнє, що герой написав – прохання при можливості покласти квіти на могилу Елджернона на задньому подвір'ї.

Висновки. У ході проведеного дослідження встановлено, що параметром порядку у романі «Квіти для Елджернона» служать неймовірні, неочікувані події, яким підкорений увесь сюжет. Саме вони роблять атрактор дивним. Він яскраво проявляється у науково-фантастичному жанрі, де адаптація героя з особливими потребами до свого нового стану чи нового оточення проходить на межі хаосу і порядку. Послідовність нестійкостей у романі Д. Кіза показує, що нелінійні системи з дивним атрактором спрогнозувати від початку до кінця неможливо, тому що в процесі самоорганізації відбувається те, на що очікували менш за все.

Дискурс дивного атрактора варто вивчати, тому що він є частиною теорії нестійких систем, яка вдало проектується на літературний матеріал і виробляє нову модель аналізу художнього твору.

Список літератури:

1. Ануріна І. С. Прийом компенсації як основний засіб відтворення порушеної мовної норми в художніх творах (на матеріалі перекладів роману Д. Кіза «Квіти для Елджернона» українською та російською мовами). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2016. № 20, том 2. С. 106–108.
2. Беляков О. О., Шкамарда О. А. Теоретичні передумови та засадничі принципи хаологічного аналізу художнього тексту. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. Вип. 1. С. 47–52.
3. Кіз Д. Квіти для Елджернона. Пер. з англ. В. Шовкун. Харків, 2015. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/kiz-deni-el-kvity-dlia-eldzhernona3440.pdf
4. Полтавець Ю. С. Історія та вживання терміна «атракція» в мовознавчій традиції. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Філологія. 2012. Вип. 7. С. 132–138.
5. Cheyne R. Disability, Literature, Genre: Representation and Affect in Contemporary Fiction. Liverpool University Press, 2019. P 200. URL : <https://www.jstor.org/stable/j.ctvs3pp7>

Ababina N.V. STRANGE ATTRACTOR DISCOURSE IN SCIENCE FICTION

The article is devoted to the study of the attractor, which is an important component of self-organization. This is a point in the phase space to which the trajectories of a dynamic system converge. One of the types of attractors is the strange attractor, as one of the basic concepts of chaology (chaos theory), which is actively used by researchers in the exploration of nonlinear dynamics. The process of achieving a strange attractor by the hero of a science fiction work is studied, the unpredictability of the trajectory of the character's dynamic system is revealed on the material of Daniel Keyes' novel "Flowers for Algernon". It is proved that the problem of the strange attractor, initiated in the exact and natural sciences, is quite fruitful in literary studies and discourse studies. If a simple attractor assumes predictability of evolution, then the peculiarities of a strange attractor are that it forces the system to move in an unknown direction, provoking chaotic interactions. In this case, it becomes impossible to predict the movement of a nonlinear system for a long time. It has been determined that this phenomenon is best manifested in the science fiction genre. Therefore, the novel Flowers for Algernon by D. Keyes was chosen for analysis. It is the form of this work and the mechanisms of plot development that vividly reflect the unpredictable behavior of an unstable dynamic system. It has been established that the type of self-organization of the main character as a person with special needs demonstrates the Prigogine model of dissipative variability, that is, the combination of chaos with a new order through the diversity of search and life experience. On the way to the attractor, the hero goes through the stages of bifurcation and fluctuation. It has been found that the movement of the plot is ensured by the creation of unexpected situations, which are a parameter of order. The revealed sequence of instabilities in D. Keyes' novel shows that nonlinear systems with a strange attractor cannot be predicted from beginning to end, since the force of oscillations, which affects predictability, also depends on the person's reaction to an external factor. And it is usually extraordinary due to the hero's lack of life experience and his non-acceptance by society. Therefore, the trajectory of the image's development undergoes frequent deviations that form a strange attractor.

Key words: non-linear era, attractor, chaos, order, prediction.